

Retoryka i historia w I Rzeczypospolitej Rhetoric and History in the Commonwealth

Redaktor numeru / Volume Editors
Jakub Z. Lichański

EDITORIAL

Redakcja „Forum Artis Rhetoricae” po raz kolejny (por. nr 14–15 z 2008, nr 27 z 2011, nr 28 z 2012, nr 35 z 2013) podejmuje tematykę związków, jakie łączą retorykę i historię. W niniejszym numerze nie będziemy zajmować się kwestiami metodologicznymi — poza recenzją niezwykle ważnej książki Ignacego Lewandowskiego *Penu Historicum. Łacińskie traktaty metodologii historii w dawnej Polsce (do końca XVII wieku)* (*Penu Historicum. Latin treatises on methodology of history in Poland (until the end of the seventeenth century)*), Wyd. Nauka i Innowacje, Poznań 2014.

Wszystkie teksty są poświęcone omówieniu pewnych kwestii szczegółowych; jednakże każdy z nich wskazuje, jak retoryka „wspomaga” dzieła historiograficzne bądź wiąże się z tekstami, które dla historii miały niezwykle istotne znaczenie.

Tekst Magdaleny Hawrysz, *Średniopolskie katalogi monarchów i ich związki z retoryką* (*Middle-Polish catalogues of monarchs and their connections with rhetoric*) dotyczy sprawy pozornie banalnej. Katalogi władców, w każdej epoce, spełniały, co najmniej, dwie funkcje. Były po prostu informacją, ale, z drugiej strony, miały istotny charakter można rzec ideologiczny, bowiem określały m.in. znaczenie poszczególnych osób w takim wyliczeniu.

Natomiast praca Pawła Rzewuskiego, *„Pacta Conventa” z Bogiem. Studium z teologii politycznej ślubów lwowskich* („*Pacta conventa*” with God. *The Study of Political Theological of Lviv Oath*), dotyczy kwestii niezwykle istotnej, a mianowicie słynnych ślubów lwowskich króla Jana Kazimierza. Sprawa jest, jak się okazuje, nieco zagmatwana, zapewne z tego powodu, iż jest ona i aktem politycznym, i teologicznym. W związku z tym np. dokładny przekaz samych ślubów ma wielkie znaczenie, a ewentualne opuszczenie bądź dodanie jakichś słów może kompletnie wypaczyć (co się zdarzało!) sens samego aktu i politycznego, i religijnego.

Krzysztof Obremski, *Ulryk Schober i konceptystyczna sztuka pochwały: „Gratulacje z powodu szczęśliwego ugaszenia pożaru na wsi Strobanda”* (*Ulrich Schober and conceptistic art of praise: „Congratulations on fortunate fire extinguishment in Stroband’s village”*), podejmuje ciekawy wątek przemówienia okolicznościowego, którego dość banalny temat, staje się okazją do wyjątkowo kunsztownej mowy pochwalnej. Pozornie wydaje się, iż kwestie te minęły — gdy tymczasem i dziś, może tylko w bardziej związanej postaci — podobne konceptystyczne podziękowania za ugaszenie pożaru możemy usłyszeć.

Teksty Obremskiego i Hawrysz, acz dotyczą kwestii całkiem odmiennych, przecież pokazują jaką rolę odgrywa w opisie i dużych, i małych wydarzeń historycznych

— panegiryk. Sadzę, iż te dwa teksty dobrze uświadamiają problem, przed którym wielokrotnie stajemy gdy analizujemy dawne piśmiennictwo historyczne bądź kwestii historycznych dotyczące, a mianowicie — gdzie przebiega granica pomiędzy rzetelną informacją a encomium.

Tekst ostatni, to publikacja, po raz pierwszy, bardzo ciekawego tekstu z czasów rokoszu Zebrzydowskiego, a mianowicie nieznanego z antologii Jana Czubka fragmentu zatytułowanego *Discurs szlachcica polskiego*. Ten mały fragment jest o tyle interesujący, iż ciekawie zarysowuje kwestię postrzegania przez szlachtę „różnic w wierze” oraz podnosi problem niezwykle wtedy istotny, a mianowicie „jak rozumieć znaczenie pojęcia konfederacja”? W tekście Jakuba Z. Lichańskiego, *Discurs szlachcica polskiego* (ok. 1606): *analiza sytuacji retorycznej* („*Discourse of the Polish nobleman*” (ca 1606). *Analysis of rhetorical situation*), poza publikacją tekstu, jest także próbą opisu sytuacji retorycznej, niezwykle zresztą dramatycznej (tekst powstał zapewne na krótko przed wybuchem *de facto* wojny domowej i, niestety, nie wpłynął na uspokojenie nastrojów po obu stronach).

W dziale recenzji, pod tytułem *Wokół metodologii historii / Around the Former Methodology of History* jest omawiana książka Ignacego Lewandowskiego *Penu Historicum. Łacińskie traktaty metodologii historii w dawnej Polsce (do końca XVII wieku)* (*Penu Historicum. Latin treatises on methodology of history in Poland (until the end of the seventeenth century)*), Wyd. Nauka i Innowacje, Poznań 2014. Praca ta jest niezwykle cenna, bowiem zbiera i analizuje traktaty dotyczące metodologii historii, jakie powstały w I Rzeczypospolitej do końca wieku XVII. Wbrew pozorom problematyka ta nie jest antykwaryczną, bowiem podnoszone przez omawianych w pracy Lewandowskiego teoretyków problemy są zaskakująco bliskie problemom, z jakimi i my wielokrotnie dziś się borykamy.

Już po złożeniu numeru Redakcja otrzymała smutną wiadomość o śmierci Profesora Janusza Tazbira. Wyrażamy — w imieniu Redakcji i współpracowników pisma — głęboki żal z powodu odejścia tak świetnego Badacza i w jednym z najbliższych numerów postaramy się zamieścić wspomnienie o Profesorze. *Non omnis mortuus est Professor*.

Wiadomości tej nie przesłoniła druga — też otrzymana po złożeniu numeru — już radosna, iż odkryto grób Arystotelesa. Informacja ta została podana 26 maja 2016 roku na międzynarodowym kongresie Aristotle 2400 Years, przez greckiego archeologa, Konstantinosa Sismanidisa. Kwestię tę, także i sam kongres, postaramy się przybliżyć w następnych numerach.

Jakub Z. Lichański
Redaktor Naczelny